

متن سخنرانی دکتر ملک افضلی به مناسبت روز جهانی رابطین سلامت در مشهد مقدس

توفیقی هست که امروز در خدمت داوطلبان عزیز نظام سلامت در مشهد مقدس هستیم. این جلسه، جلسه‌ی معنوی هست. هم به اعتبار مکانش و در کنار حرم امام رضا هستیم و همین که بحث ما، بحث داوطلبی در عرصه سلامت هست.

سخنرانی دکتر ملک افضلی در مراسم گرامیداشت خدمات داوطلبان سلامت در مشهد، ۱۳۹۵

توفیقی هست که امروز در خدمت داوطلبان عزیز نظام سلامت در مشهد مقدس هستیم. این جلسه، جلسه‌ی معنوی هست. هم به اعتبار مکانش و در کنار حرم امام رضا هستیم و همین که بحث ما، بحث داوطلبی در عرصه سلامت هست. انشاءالله خداوند توفیق بدهد که پاسخگوی این موقعیت باشیم. از جناب آقای دکتر سیاری و همکارانشان در ستاد وزارت بهداشت و همین طور همکارانمان در دانشگاه علوم پزشکی مشهد صمیمانه سپاسگزاریم که این موقعیت را برایمان فراهم کردند. من فکر کردم با توجه به اینکه جلسه، جلسه‌ی معنوی هست من درباره‌ی بار ارزشی داوطلبان نظام سلامت صحبت کنم. فکر می‌کنم این یک نکته‌ی بسیار مهمی هست چون دوستانی که داوطلب شده‌اند توجه‌شان به این بار ارزشی بوده، به هیچ وجه مزایای دیگر به خصوص مزایای مادی و آنچه که متأسفانه امروز خیلی برجسته شده مورد نظرشان نبوده و صرفاً به خاطر بار ارزشی این کار قدم به این میدان نهادند.

من در تحلیلی که کردم ۱۲ تا نکته مهم برخوردارم که دوست دارم خدمت شما عرض بکنم.

اولین مسئله، مسئله‌ی حیطه اعتقادی و فرهنگی هست. در هر حال ما مسلمان هستیم و اعتقاداتی داریم، ما اگر مراجعه کنیم به متون اسلامی و قرآنی و احادیث از انمه اطهار به کرات اشاره شده، در ارتباط با نوع خدمتی که شما ارائه می‌کنید آنچه که برای من جالب بود. امام جعفر صادق از قول رسول خدا (ص) فرمودند که: هرکس صبح کند و همت نکمارد بر مسلمانی، مسلمان نیست. بنابراین اولین شاخصی که شما دارید به خاطر این همتی که دارید برای هموطنان خودتان هم محله‌های خودتان، اینکه شاخص مسلمان بودن شما، شاخص خیلی ارزنده‌ای هست. بنابراین شاهد این مدعا این حدیث هست که آنکس که همت بگمارد برای مردم درجه‌ی اسلامی، درجه‌ی اعلا و ارزشمندی هست. بنابراین یکی از ارزش‌هایی که آفریده‌اید برای خودتان آن درجه ایمان و اعتقادی هست که شما دارید این از نگاه دینی.

از نگاه فرهنگی و ادبیات ما که مفتریم به سعدی علیه‌رحمه که می‌فرماید: تو که از منت دیگران بی‌غمی / نشاید که نامت نهند آدمی.

بنابراین شاخص دوم شما انسانیت و آدمیت هست. بنابراین در کنار اسلامیت شما از نظر نگاه فرهنگی، در بعد انسانیت هم ممتاز هستید. پس تا اینجا دو ارزش برای شما شناخته شد.

بر اساس این شواهدی که بنده عرض کردم اگر در حیطه سیاسی و توسعه‌ی نگاه بکنیم یعنی فعالیت‌های شما را در این حیطه آنالیز و تحلیل بکنیم، می‌بینیم شما نماد دموکراسی و مردم‌سالاری هستید یعنی از درون مردم برخاستید. آزاده و آگاهانه این حرکت را انتخاب کردید، بنابراین معنا و مفهوم دموکراسی و مردم‌سالاری را به خوبی می‌توانید نشان دهید و این امروز بار ارزشی خیلی بالایی دارد.

از طرفی ما می‌دانیم که اگر بخواهیم توسعه‌ی پایدار داشته باشیم، امروز در سازمان ملل شعار توسعه‌ی پایدار خیلی مهم هست از این توسعه‌ی بی‌محتوا نه، ساختمانهای بلند و خیابان‌های آسفالت و فروشگاه شیک که بعضی از کشورهای هم‌جوار ما دارند. توسعه‌ی انسانی یعنی آدم‌های توسعه‌ی یافته داشته باشند یعنی اگر ما آدم‌های توسعه‌ی یافته داشته باشیم به جای ساختمانهای توسعه‌ی یافته آن موقع توسعه‌ی پایدار خواهد شد، یعنی با هیچ نیرویی نمی‌توان آنرا تخریب کرد. این توسعه‌ی پایدار در یکی از بنیادهایش سلامت هست یعنی آدم‌هایی می‌توانند توسعه‌ی یافته باشند که سالم باشند و شما دارید در این جهت حرکت می‌کنید یعنی شما پیام آور سلامت مردم هستید شما سلامت جامعه را ارتقا می‌دهید، بنابراین وقتی چنین حرکتی می‌کنید مفهومش این است که شما در راستای توسعه‌ی پایدار حرکت می‌کنید پس شما هم دینی هستید هم فرهنگی هستید و هم رویکرد دموکراتیک دارید و هم اینکه در راستای توسعه‌ی پایدار حرکت تان هست. شما به اعتبار سیاسی کشور خیلی افزایش قابل توجهی دادید: من هر وقت در جلسات بین‌المللی شرکت می‌کنم، می‌بالم به رابطین بهداشت کشور عزیزمان ایران. (یعنی داوطلبان سلامت کشور عزیزمان ایران) این کاری که شما کردید ممکن است که در بیرون از کشور مداحش خیلی بیشتر از داخل کشور باشد. دوستانی که اهل تحقیق هستند و اگر در گوگل (W.H.O) را سرچ کنند خواهید دید که این حرکتی که دوستان ما تحت عنوان رابطین بهداشتی یا داوطلبان سلامت در کشور انجام دادند در محافل بهداشتی دنیا، اعتبار مهمی به کشور ما داده است.

بنابراین یکی دیگر از ارزش‌هایی که شما خلق کردید این است که به کشور و انقلاب اسلامی اعتبار بخشیدید. یک توهمی که خیلی از افراد دارند تصور می‌کنند که در اسلام زن نمی‌تواند فعالیت اجتماعی داشته باشد و واقعاً در بعضی از کشورهای اسلامی همینطور هست، چه بسا کشورهای اسلامی که زن‌ها حتی حق رانندگی ندارند یا شاید اخیراً بشوین اجازه دادند. اینجا ملاحظه می‌فرمایید که ما بعد از انقلاب، همان روزهای اول انقلاب اجازه دادیم که زنان مسلمان می‌توانند در فعالیت‌های اجتماعی مشارکت کنند بنابراین این هم یکی از ارزشهایی هستند که شما آفریدید. بنابراین ارزشهایی که شما آفریدید نه تنها در حیطه‌ی داخلی محسوس هست بلکه در حیطه‌ی بین‌المللی هم در بعد اسلامی و هم در بعد ملی کاملاً محسوس هست. یکی دیگر از نکاتی که برای ما بهداشتی‌ها اهمیت دارد بحث خودمراقبتی هست و همچنین در کنار خودمراقبتی تشویق دیگران به مراقبت و بالاخره حمایت طلبی.

شما خودتان به عنوان داوطلب مطمئناً بهترین فرد عامل به بهداشت هستید در محله، همانطور که بهورز در روستا الگو هست اگر کسی از خانه‌ی بهورز بازدید بکند مفهوم بهداشت را می‌فهمد. شما هم الگو هستید در مراقبت از خودتان و خانواده‌تان و فرزندان‌تان، نه تنها الگو هستید مروج هم هستید. دیگران را هم تشویق می‌کنید و دانش‌شان را افزایش می‌دهید نه تنها مروج هستید بلکه حامی و حمایت طلبی برای ما هم می‌کنید اگر لازم باشد با شهردار، فرماندار ملاقات می‌کنید و مقاله می‌نویسید، جمع شما به عنوان داوطلبان سلامت نه تنها یک عده‌ای را عامل به بهداشت کرده و دیگران را ترویج کرده بلکه اگر چنانچه نظام سلامت لازم باشد پیامی را به مسئولین برساند شما می‌توانید ابزار مناسبی باشید. شما نمونه‌های خوبی را از حرکت داوطلبان سلامت در شهرهای مختلف دیدید که وقتی اینجا جمع می‌شوند و می‌روند با مقامات مسئول صحبت می‌کنند، مقامات مسئول تأثیر می‌پذیرند از پیام شما، حرف شما، نگاه شما. چون برای مسائل شخصی‌تان اقدام نمی‌کنید به اعتبار نیاز جامعه اقدامات را انجام می‌دهید.

شما بهترین عامل هستید برای اینکه ما خدمات مان را فعال کنیم؛ مگر امکان داشت ما در شهرها خدمات مان را فعال کنیم ما در روستا توانستیم توسط بهورز خدمات را فعال کنیم یعنی بهورز را فرستادیم سراغ مردم، ولی در شهرها امکانش نبود که اینقدر نیرو تربیت کنیم تا بتوانیم خانه به خانه مردم را تحت پوشش قرار بدهیم، این امر در بهداشت ما با مدیریتی که شد توانستند خدمات غیرفعال ما را اکتیو (فعال) بکنند. یکی از مهم‌ترین خدماتی که شما انجام دادید، خدمات ما را از حالت منفعل به حالت فعال درآوردید ولی به جای اینکه ما بنشینیم و مردم به سراغ ما بیایند ما از طریق شما رفتیم به سراغ مردم. نه تنها شما خدمات ما را فعال کردید خدمات ما را بهش جامعیت بخشیدید یعنی بسیاری از خدماتی که ما بدلیل فقر نیروی انسانی، نمی‌توانستیم انجام بدهیم شما آمدید و جای آنها را پر کردید و نه تنها از نظر کمی، از نظر کیفی. سال ۱۳۶۸ من یک تحقیقی انجام دادم که اون موقع تنظیم خانواده یکی از برنامه‌های مهم بود، نشان داده شد کسانی که تحت پوشش داوطلبان سلامت هستند از نظر حاملگی‌های ناخواسته به مراتب کمتر هستند از خانم‌هایی که از واحدهای ما خدمات دریافت می‌کنند، چون شما با زبان مردم با وصله و با علاقه و با انگیزه باهاشون صحبت می‌کردید و مطالب را خوب منتقل کردید. بنابراین شما هم در فعال کردن خدمات و هم در جامع کردن خدمات و هم در اعتلای کیفیت خدمات نقش دارید. این هم یکی دیگر از مشخصه‌های ارزشی شما هست.

اقتصادی کردن خدمات: خیلی روشن هست. ما اگر بخواهیم خدماتمان را پوشش کامل و جامع کنیم. باید نیروی انسانی استخدام و باید هزینه کنیم، مطمئناً شما رایگان برای ما این خدمات را انجام می‌دهید و کار بار اقتصادی هم برای ما دارد. البته من همان طور که عرض کردم بار اقتصادی هست. ولی از نگاه ما به هر حال کارها را با نگاه اقتصادی و اقتصاد مقاومتی در واقع انجام شود. ما یک شعاری داریم پوشش همگانی سلامت. چطور ما می‌توانیم بدون حضور شما به این هدف برسیم، امکان پذیر نیست. ما اگر بخواهیم که می‌خواهیم به هدف پوشش همگانی برسیم. تنها راهش این است که از مردم استفاده کنیم و این مردم هستند که می‌گسترانند و همین طور که اشاره کردم کیفیت را بالا می‌برید. عینیت بخشیدن به مفهوم سلامت اجتماعی، سلامت معنوی و عدالت در سلامت، بعضی از واژه‌ها هست که این واژه‌ها را ما در کتابها می‌خوانیم، در مقالات می‌خوانیم. سلامت اجتماعی را دانشجویان در دانشگاهها می‌خوانند. سلامت معنوی اخیراً روشن نیست هنوز که بحث می‌شود روی مفهوم آن.

بحث عدالت در سلامت می‌شود اگر بخواهیم عینیت ببخشیم به این مفاهیم، باید بیاییم به سراغ کارهایی که شما انجام دادید، اگر بخواهیم سلامت اجتماعی را تعریف بکنیم و بگویم سلامت اجتماعی یعنی چه؟ باید ببریم در محله‌ای که داوطلبان سلامت (رابطین بهداشت) با کمک مردم در ارتباط با مبارزه با مواد مخدر کار می‌کنند، در رابطه با طلاق کار می‌کنند، در رابطه با خشونت کار می‌کنند، مگر می‌شود با این مشکلات و این آسیب‌های اجتماعی بدون حضور فعال مردم کار کرد. بنابراین اگر بخواهیم مثال‌های عینی بزنیم از اینها به ناچار باید دستمان را در دست جامعه بگذاریم در دست داوطلبان و مردم بگذاریم. یا سلامت معنوی تجسم سلامت معنوی داوطلب سلامت هست. داوطلب سلامت کیست؟ داوطلب سلامت کسی هست که کمک می‌کند به هم

نوعش به خاطر رضای خدا برای همین اسمش را می گذاریم رضاکار. یکی از اسامی که الان برای داوطلب سلامت در نظر گرفته شده است رضا کار هست. رضاکار یعنی سلامت مردم، یعنی کسی که برای رضایت خالق به هم نوعش کمک می کند. این معنای سلامت معنوی هست. اگر نیت تو تقرب باری تعالی باشد و کارت، کار صالح باشد، آنگاه شما سلامت معنوی را نه تنها خودت داری بلکه داری ترویج می کنی پس شما مروج سلامت معنوی هستید.

عدالت در سلامت: دقیقاً شما در جاهایی کار می کنید که محرومین هستند. من الان در شمال شهر تهران کار می کنم هر چه زور می زنم موفق نمی شوم خوشبختانه موفق نمی شوم. ولی وقتی به جنوب تهران میایم، می بینم به راحتی کار پیش می رود، پس بنابراین این حرکت یک حرکتی هست که در ذاتش عدالت در سلامت دارد. چون در مناطق محروم موفق هست و چه خوب که در مناطق محروم موفق هست. بنابراین شما در واقع عدالت در سلامت را به واقعیت نزدیک می کنید.

افزایش انگیزه کار کارکنان: باز مشاهدات من هر جا که شما بودید کارکنان ما هم انگیزه کاریشان بیشتر شده، یعنی شما مسری هستید. می توانید این صفت خوب خودتان را به دیگران هم تسری بدهید. ما حاضریم یک کار تحقیقاتی انجام بدهیم یک کار تحقیقاتی به قول ما دوسوگور.

برویم در مراکز تحقیقاتی که ما داوطلب سلامت داریم فعال هستند و آنجایی که نیستند و انگیزه کارکنان را اندازه گیری کنیم. خودشان ندانند و محقق هم نداند دوسوگور باشد و نشان بدهیم آنجایی که ما داوطلب سلامت داریم کارکنان هم انگیزه شان بیشتر می شود و این را من بارها و بارها دیدم. بنابراین این صفت خوبی که دارید به دیگران هم منتقل کنید، به پرسنل بهداشتی ما منتقل کنید.

تقویت همکاری های بین بخشی: این یکی دیگر از خصوصیات شما هست. ما بسیاری از همکاریهای بین بخشی که توانستیم بدست بیاوریم مدیون کار شما بوده است. شما بودید در کاشان که پلیس راهور را همراه خودتان کردید. شما بودید که در شیراز امنیت را به محله تان آوردید، با گفتگو با کلانتری های محله هایتان.

کمک به اقتصاد خانواده: شما بودید در مشهد که تعاونی های دوخت و دوز درست کردید و کمک کردید به فقرا و بسیاری مثال های دیگر. که این داوطلبین سلامت هستند که می توانند با همکاری های سازمانهای دیگر الگو بیافرینند و بسیاری از الگوهای نانوشته، که ای کاش می شد اینها را نوشت، که سرمشقی باشد برای دیگران که بتوانند استفاده کنند. شما به آموزش و پژوهش ما کیفیت می دهید: ما وقتی دانشجویان خودمان را در میان شما می آوریم و با فعالیت های شما آشنا می شوند. مفهوم سلامت جامعه نگر را می فهمند. ما وقتی دانشجویان خودمان را برای پژوهش با شما پیوند می زنیم، مفهوم پژوهش های مبتنی بر جامعه را متوجه می شوند ما خیلی شعار می دهیم (آموزش پزشکی جامعه نگر یا پژوهش های مبتنی بر جامعه) ولی اینها را در کتاب و فقط می توان تئوری خواند، ولی یکبار که با شما مواجه می شوند و نمونه اش را می بینند آن وقت خوب متوجه می شوند و چه بسا خودشان آنرا به کار گیرند. خوب من مشخصه های شما را تمام کردم. آنچه که به ذهنم رسید را دیشب نوشتم و دادم پاورپوینت کردند و حالا اگر فرصتی شد برای این مشخصه ها بایستی مقاله بنویسم و مشخصه های ارزشمندی هست. اما دلم نیامد چند توصیه به شما نکنم در آخر صحبت:

توصیه اول: این است که روحیه رضاکاری را کمالان حفظش بکنید. هیچ چیز نمی تواند هیچ مسائل مالی نمی تواند کار شما را جبران بکند. بنابراین همواره رضاکار بمانید. اما این رضاکاری رو با نیت تقرب به ذات باری تعالی مخلوطش بکنید. اگر این کار خوبتان را با ایماتان همراه بکنید و با اعتقادات و با یک انگیزه بسیار لایتنانه، همانطور که گفتم سلامت معنوی آن وقت پیدا می شود. این را قدر بدانید و آن را خدای نکرده با هیچ چیز عوض نکنید. (ان الانسان لفي خسر الا الذين امنوا و عملوا الصالحات) شما عمل صالح انجام می دهید اگر با آمو قاطی اش بکنید آن وقت خسران ناپذیر هستید، همیشه موفق و سر بلند هستید.

نکته مهم نوع مشارکت شماست که مشارکت خوب و بسیار باارزشی است: الان داشتیم به آقای دکتر نصیری (مدیر کل امور خیرین و موسسات خیریه وزارت بهداشت) عرض می کردم. بدون تردید خیرین که به نظام سلامت کمک می کنند، کارشان ارزشمند هست ولی اون داوطلبی که دانشش و علمش را و ساعات کارش را در اختیار نظام سلامت می گذارد، اون فکرش را در اختیار نظام سلامت می گذارد اون می تواند در تصمیم سازی ها و تصمیم گیریهای نظام سلامت اثرگذار باشد. بنابراین ارزشمندترین مشارکت، مشارکت فکری هست. ما باید اجازه بدهیم و شما هم باید مهارت پیدا بکنید که فکرتان را به صورت پژوهش در اختیار نظام سلامت قرار بدهید، تا نظام سلامت از این مصلحتی که هست با مشارکت شما بیرون بیاید. پس اگر از من سوال کنید بالاترین مشارکت چیست؟ می گویم مشارکت فکری هست. معنی اش این نیست که من مشارکت مالی را قبول ندارم بالاخره ما نیاز داریم ولی مطمئناً جامعه ای توسعه یافته خواهد بود که از مشارکت فکری مردمانش بیشتر بهره بگیرد داوطلبان سلامت ما این استعداد را دارند. زنان ما این استعداد را دارند، زنان جامعه ما بدلیل نووغ بالاشان و دانش بالاشان آمادگی دارند و ما باید قدر بدانیم که از این فرصت استفاده بکنیم و مشارکت زنان در ارتقای سلامت را بهتر و بیشتر جلب کنیم.

در حوزه سنتی سلامت در جا نزنید. نوبت واکسیناسیون و مراقبت مادر و کودک تمام شده آنها جا افتاده. الان باید فعالیتهايتان را به عرصه های توسعه ببرید. الان مشکل، مشکل آسیب های اجتماعی هست. مشکل محیط زیست هست. مشکل، مشکل سالهای اولیه زندگی هست یعنی از برنامه هایی که موفق شدید و توسعه دادید به اندازه کافی شیفتم کنید به سمت برنامه های توسعه ای. که می تواند ابعاد سلامت را فراتر از آنچه تا به حال شده همان چیزی که تم این جلسه هست، بیماریهای غیرواگیر آسیب های اجتماعی در اون حوزه ها باید حرکت کنیم. محیط زیست، ما در تهران پروژه ای داریم به نام مزدک (محیط زیست دوستدار کودک) در همان منطقه ای که مردم همکاری با آنها سخت هست، بدلیل اینکه منطقه ی اصطلاح عیار نشین هست.

متأسفانه ما آخر عمری افتادیم در منطقه ی عیار نشین. دلم می خواد به مناطق پایین بروم و شروع هم کردم انشا، الله خواهیم رفت. ولی به هر حال باید تلاشتان را ببرید به سمت همان چیزهایی که می گوید که بیرون از بخش بهداشت هست، ولی بسیار برای بخش بهداشت و سلامت موثر هست. بالاخره بعضی اوقات سیاستمداران درست عمل نمی کنند پولهایشان را آنجایی که باید هزینه نمی کنند، برنامه هایشان را آنجایی که باید تنظیم نمی کنند. کی باید به سیاستمداران هشدار بدهد، کی باید به سیاستمداران تذکر بدهد. البته مردم، دموکراسی، شما، شما که دانش لازم دارید شما که سازمان یافته هستید، شما که حرف حق می زنید، حرف سیاسی نمی زنید، نمی خواهید بدنبال یک کاندیدا باشید. شما دلتان به حال مردم می سوزد اون که دلش به حال مردم می سوزد همیشه حرفش حق هست و همیشه مطمئن باشد که موفق می شود.

هیچ انگ سیاسی به احدتان نمی خورد. بنابراین می توانید ساز و کارهایی داشته باشید و حرفهای علمی تان را بیان کنید و خلاصه تذکر بدهید. اگر من نگران بخش خصوصی در حوزه سلامت هستم برای اینکه مردم نتوانند هشدارهای لازم را به بخش خصوصی بدهند. اگر مردم توانمند باشند و بتوانند به بخش خصوصی تذکرها ی لازم را بدهند جای نگرانی نیست برای اینکه خود مردم حافظت می کنند، نگهبانی می کنند از نظام سلامت. بنابراین دانش تان را بالا ببرید و جرأتان را هم بالا ببرید و در حوزه سلامت حرفتان را آزادانه و آگاهانه بزنید

و بالاخره (زکات و العلم النشرا) آنچه که یاد می گیرید به دیگران یاد بدهید. همیشه گفتم دانش شما و دانش همسایگانتان باید مثل ظرف مرتب باشد هیچ تفاوتی نباید باشد بین دانش شما و دانش همسایه هاتون یعنی اگر من بگویم بهترین شاخص یک داوطلب سلامت خوب چیه؟ این است که آنچه او می داند دیگران هم بدانند. چون هدف ما همین است که آنچه که ما به شما می گوئیم شما به دیگران منتقل کنید بنابراین این را از سی سال پیش گفتیم حالا هم خدمتتان عرض می کنیم.

و خلاصه حرف آخر: اینکه شما نباشید، نظام سلامت یک کالبد بدون روح هست، یک مجسمه هست. یعنی حضور شما هست که به این کالبد روح داده، حرکت داده، پویایی داده و بالاخره شما الهام بخش نظام سلامت هستید. دستتون درد نکنه. التماس دعا